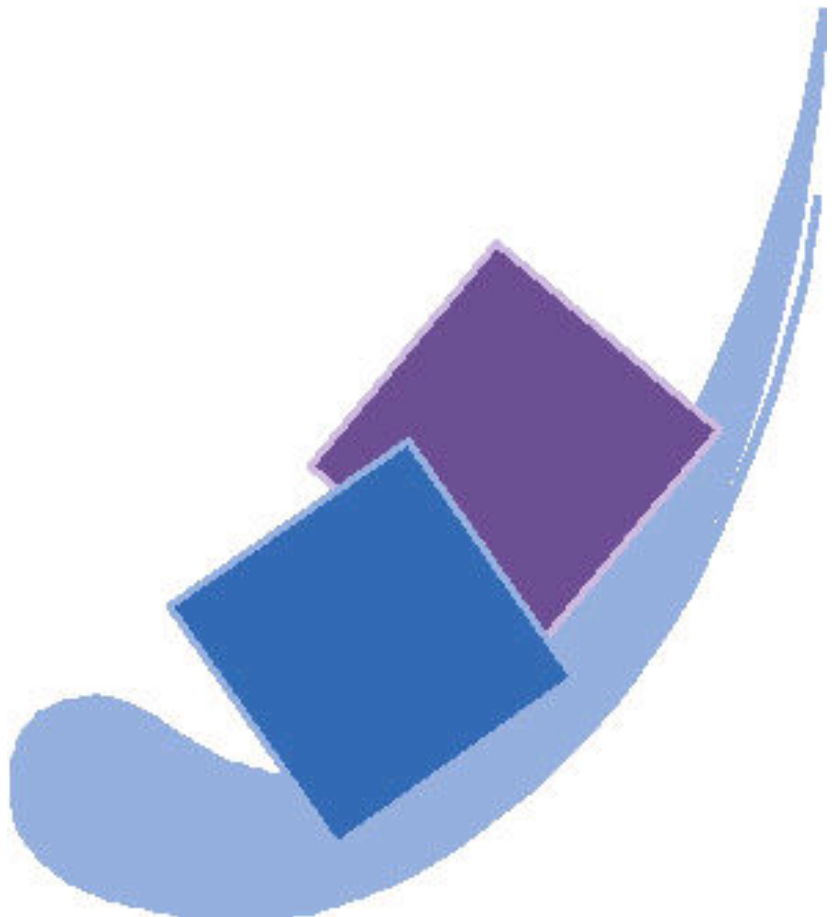

**PAAPU – LAPSEN PARHAAKSI – HANKKEEN
LOPPURAPORTTI**

TIINA KIRVESNIEMI

2008

SISÄLLYS

1. Hankkeen tausta ja lähtökohdat	3
2. Hankkeen tavoitteet	4
3. Hankkeen sisäinen organisaatio	5
3.1 Ohjausryhmä	5
3.2 Projektiryhmä	5
4. Hankkeen ulkoiset verkostot	6
4.1 Socomin varhaiskasvatyshankkeiden yhteistyöryhmä eli Vaka	6
4.2 Sosiaalialan osaamiskeskusten Voske-verkosto	7
4.3 Opiskelija- ja oppilaitosyhteistyö	7
4.4 STM, Etelä-Suomen lääninhallitus ja Stakes	8
4.5 Muut verkostot ja yhteistyökumppanit	9
5. Kehittämistoiminta Paapu-hankkeessa	9
5.1 Projektiryhmän toiminta	9
5.2 Varhaisen tuen mallinnukset	9
5.3 Foorumit	10
5.4 Koulutukset	11
5.5 Perhepäivähoitajien osaamiskartoitus	13
5.6 Perhepäivähoitajien kehittämissuunnitelma	14
6. Muu hankkeen aikainen toiminta	16
7. Hankkeen aikana syntyneet tuotokset	17
8. Hankkeen arviointi	18
9. Lopuksi	18
 LIITE	 19

1. Hankkeen tausta ja lähtökohdat

Päivähoidon/varhaiskasvatuksen sektorilla on viimeisten vuosien aikana havaittu joitakin vahvistuvia kehityssuuntauksia: erityislasten määrä on noussut ja vanhempien kotona tekemä kasvatustyö tuntuu tarvitsevan yhä enenevässä määrin tukea ammattikasvattajilta. Näihin uusiin haasteisiin on joidenkin vuosien ajan vastattu perustason työntekijöille kohdistetuilla ”Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen”- koulutuksella (vavu) ja myös ”Huolen puheeksi ottaminen”- koulutuksella (hupu). Tarvetta tämän tyyppiseen lisäkoulutukseen on edelleen. On myös huomattu tarve sektorirajat ylittävän yhteistyön kehittämiseen lastensuojelun, perhetyön, lastenneuvolan, perheneuvolan ja koulun kanssa. Päivähoidon henkilöstön osaamisen kehittäminen ja toisaalta myös työn rajaaminen ovat asioita, jotka puhututtavat: mihin kaikkeen on henkilökunnan osallistuttava? Mikä on perustehtävä? Mistä saadaan uusiin vaatimuksiin vastaavaa koulutusta ja osaamista?

On taloudellisesti kannattavaa puuttua lapsen kehitystä vaarantaviin asioihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jolloin hoito- ja kuntoutuskeinot voisivat olla kevyempiä ja myös halvempia. Perustyössä puuttuminen ja varhaiskuntoutus ovat halvempia kuin kuntoutus ja hoito erityissairaanhoidossa.

Paapu- lapsen parhaaksi – hankkeen taustalla oli Pohjois-Kymenlaakson kuntien päivähoidon yhteinen tarve varhaisen havainnoinnin ja varhaisen puuttumisen koulutuksen saamiseksi henkilöstölleen perustyön tueksi. Paapu-hanke oli Kouvolan, Kuusankosken, Valkealan, Iitin, Jaalan, Elimäen ja Anjalankosken kuntien sekä Kouvolan Mannerheimin Lastensuojeluliiton päiväkotien aikaansaama hanke, jota Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus hallinnoi. Paapu-hankkeen päätarkoituksena oli alle kouluikäisten lasten kasvuympäristöön ja yksilölliseen kehitykseen liittyvien riskitekijöiden varhaisen havaitsemisen parantaminen ja lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Hanke käynnistyi 1.8.2005, kun hankkeeseen palkattiin kehittämissuunnittelija Tiina Kirvesniemi ja päättyi 31.7.2008.

Paapu-hankkeen alkaessa Pohjois-Kymenlaakson kunnat toimivat läheisessä yhteistyössä monilla aloilla, myös varhaiskasvatuksessa. Alueen varhaiskasvatuksen johtavat viranhaltijat ovat vuosien ajan kokoontuneet yhteen päivähoidon ja varhaiskasvatuksen teemojen äärelle. Kuntien yhteistyötä vauhditti hankkeen alkaessa Suuri Suunnitelma-hanke, jonka tavoitteena oli lisätä ja syventää kuuden kunnan yhteistyötä. Paapu-hankkeen voidaan katsoa yhdeksi toimeksi kuntien välisen yhteistyön kehittämisessä. Hankkeen toimintaympäristössä tapahtui siis merkittävä muutos

varhaiskasvatuksen ja sen kehittämisen kannalta kun kuuden kunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurit yhdistetään ja muokataan uudeksi kokonaisuudeksi. Tässä on hyvä mahdollisuus ottaa huomioon myös kehittämisen näkökulma.

Parhailtaan kunnissa on käynnissä varhaiskasvatussuunnitelmien tekeminen kunta- ja yksikötasolla. Varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) on keskeinen varhaiskasvatusta määrittelevä asiakirja, jonka tekemiseen ja toteuttamiseen sitoutuu koko päivähoidon henkilöstö. Paapu-hanke on osaltaan ollut tukemassa vasu-työskentelyä, sillä sen fokuksessa on henkilökunnan sekä lasten ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen muuttaminen sellaiseksi, että se mahdollistaa avoimen keskustelun ja kasvatuskumppanuuden.

2. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena oli kehittää varhaisen havaitsemisen osaamista, jolla ennalta ehkäistään alle kouluikäisten lasten häiriöiden syvenemisen, ja jonka ansiosta pienten lasten kehitystä vaarantaviin tekijöihin pystytään luomaan ennaltaehkäiseviä ja inhimillisestikin kevyempiä vaihtoehtoja.

Osatavoitteita olivat

1. varhaisen puuttumisen toimintakäytäntöjen luominen ja vakiinnuttaminen
2. perinteisen yhteistyön muuttaminen kasvatuskumppanuudeksi
3. varhaisen puuttumisen ja kuntoutuksen näkeminen osaksi perustyötä ja kasvatuskumppanuutta
4. moniammatillisen yhteistyön kehittäminen erityisesti huolen harmaan vyöhykkeen osalta
5. seutukunnallisen alle kouluikäisten lasten terveyttä ja hyvinvointia tukevan erityisosaamisen hyödyntäminen

Tavoitteisiin pyrittiin pääsemään seuraavin toimenpitein:

1. henkilöstökoulutus
2. kasvatuskumppanuuden työstäminen yhdessä vanhempien kanssa
3. reflektiivisen työotteen omaksumisen oivaltava oppiminen ja perustehtävän päivitys
4. työnjaon selkiinntäminen ja yhteistyön syventäminen ennaltaehkäisevässä ja alle kouluikäisten lasten psykososiaalista terveyttä tukevassa työssä

5. eri kunnissa ja organisaatioissa alle kouluikäisten lasten terveyttä ja hyvinvointia tukevan erityisosaamisen ja käytössä olevien toimintamallien kartoittaminen ja osaajapankin muodostaminen

3. Hankkeen sisäinen organisointi

3.1 Ohjausryhmä

Ohjausryhmä toimii hankkeessa merkittävässä roolissa. Sen tehtävänä oli valvoa, seurata ja arvioida hankkeen etenemistä. Ohjausryhmä ohjasi hankkeen toimintaa ja etenemistä toimintasuunnitelman mukaan. Ohjausryhmän jäsenet toivat asiantuntemuksensa hankkeen käyttöön ja edistivät omalla toiminta-alueellaan kehittämistyön vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta.

Ohjausryhmän jäseninä toimivat päivähoidon ohjaaja Anita Nikkanen Valkealasta, kehitysjohtaja Anita Sipilä Socomista, päivähoidonjohtaja Anja Kettunen Elimäeltä, päiväkodin johtaja Asta Nikander Jaalasta, varhaiskasvatusjohtaja Helena Kuusisto Kuusankoskelta, kehittämispäällikkö Johanna Auranen Socomista, päivähoidonjohtaja Maija Saksa Kouvolasta, projektikoordinaattori Marjo Jauhiainen Nuorten Palvely ry:stä, kuntayhtymän johtaja Martti Niemi Kymenlaakson kasvatus- ja perheneuvolan kuntayhtymästä, päiväkotien toiminnanjohtaja Merja Sylgren MLL:n Kouvolan paikallisyhdistyksestä, sosiaalipalvelujohtaja Ritva-Liisa Juntunen Anjalankoskelta ja päivähoidonohjaaja Salme Saari-Mäkelä Iitistä sekä hankkeen kehittämissuunnittelija Tiina Kirvesniemi.

3.2 Projektiryhmä

Hankkeessa perustettiin moniammatillinen ja ylikunnallinen projekti- eli työrukkasryhmä, jonka tarkoituksena oli saada paikalliset mallit ja toimintatavat esiin sekä kehittää verkostoitumista yli kunta- ja sektorirajojen. Ohjausryhmä nimesi projektiryhmään seuraavat henkilöt: perhepäivähoitaja Helena Kuokka Elimäeltä, päiväkodin johtaja Asta Nikander Jaalasta, sosiaalityöntekijä Riikka Mauno Valkealasta, lastenhoitaja Ulla Mankki MLL: päiväkodeista, päiväkodinjohtaja Erika Räikkönen Iitistä, psykologi Hanna Peltola Kouvolan kasvatus- ja perheneuvolasta, kiertävä erityislastentarhanopettaja Kirsi Leinonen Kouvolasta, perheohjaaja Anne Heikkilä Kuusankoskelta, perhetukikeskuksen johtaja Ilona Lehtinen Anjalankoskelta ja

kehittämissuunnittelija Tiina Kirvesniemi Paapu-hankkeesta (pj. ja sihteeri). Hankkeen aikana Ilona Lehtinen siirtyi Kouvolan kaupungin lasten ja perheiden palveluihin ja Anne Heikkilä Anjalankosken perhetukikeskukseen, mutta molempien jäsenyys ryhmässä säilyi. Myöhemmin projektiryhmään tulivat mukaan projektityöntekijä Maija Rauhala Kouvolan kasvatus- ja perheneuvolasta Hanna Peltolan tilalle, lastenhoitaja Taina Markkanen Kuusankoskelta, kehittämissuunnittelija Johanna Paronen Kouvolasta ja erityislastentarhanopettaja Johanna Pokki Valkealasta.

4. Hankkeen ulkoiset verkostot

Paapu-hanke verkostoitui aktiivisesti sekä seutukunnan että valtakunnallisten varhaiskasvatuksen kehittäjien kanssa. Näin hankkeen kehittämissuunnittelija sai lisätukea työlleen sekä osaltaan oli vahvistamassa alueen etua kehittämisen foorumeilla. Ulkoiset verkostot olivat hyödyllisiä paitsi muualla tehtävän varhaiskasvatuksen kehittämisen seuraamisessa myös koulutusten saamisessa alueelle.

4.1 Socomin varhaiskasvatushankkeiden yhteistyöryhmä eli Vaka

Hankkeen ulkopuolisia Kaakkois-Suomen alueella toimivia substanssiverkostokumppaneita olivat EPM-hanke, Varhaiskasvatuksen osaamisklinikkahanke Varkki ja Kaakkois-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämysyksikkö Ruori. EPM-hanke toimi koko Kaakkois-Suomen alueella varhaisen tuen toiminnallisten menetelmien koulutuksellisenä hankkeena. Yhteistyö EPM:n kanssa oli koulutusten järjestämiseen liittyvää. Varkki-hanke toimi 2004–2006 Imatran, Joutsenon, Ruokolahden ja Lappeenrannan varhaiskasvatuksen kehittämishankkeena ja oli osaltaan varhaiskasvatuksen kehittämysyksikköä valmisteleva hanke. Ruori puolestaan toimii 18 Kaakkois-Suomen kunnan alueella varhaiskasvatuksen pedagogisen osaamisen alueellisena vahvistajana, alueellisen tutkimus- ja koulutustoiminnan suunnannäyttäjänä sekä varhaiskasvatuksen kehittämisverkostojen luoja. Kehittämissuunnittelija Tiina Kirvesniemi kuului sekä EPM:n että Ruorin ohjausryhmiin sekä toimi Ruorin kehittämissuunnittelijana. EPM-hankkeen projektikoordinaattori Marjo Jauhiainen ja Ruorin kehittämispäällikkö Johanna Auranen olivat kumpikin Paapun ohjausryhmän jäseniä.

4.2 Sosiaalialan osaamiskeskusten Voske-verkosto

Voske-verkostoon kuuluvat sosiaalialan osaamiskeskuksissa toimivat varhaiskasvatuksen kehittäjät. Voske-verkosto kokoontuu vuosittain kolme kertaa, joista yksi on osaamiskeskuspäivien yhteydessä. Voske-verkoston tehtävänä on varhaiskasvatuksen kehittämisen hyvien käytäntöjen levittäminen ja tiedottaminen sekä valtakunnallisen keskustelun mahdollistaminen varhaiskasvatuksen ajankohtaisista kysymyksistä. Ryhmään kuulumisen linkitti Paapu-hankkeen valtakunnan tasolla osaksi sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen kehittämistä.

4.3 Opiskelija- ja oppilaitosyhteistyö

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kanssa käytävä yhteistyö on ollut pääasiallisesti koulutussuunnitteluun ja koulutuksen järjestämiseen liittyvää. Oppilaitoksen edustajille esiteltiin Pohjois-Kymenlaakson varhaiskasvatushenkilöstön koulutustarvekartoituksen tuloksia koulutussuunnittelun tueksi. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Mari Johansson suoritti Paapu-hankeessa harjoittelujaksonsa ajalla 20.3.–26.5.2006. Samaisen oppilaitoksen opiskelijat Sirpa Ohlsbom ja Tanja Pohjola tekivät lopputyönsä yhteistyössä Paapu-hankkeen kanssa. He kartoittivat Iitin ja Valkealan kuntien kasvatuskumppanuuden toteutumista vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksen mittari eli kyselykaavake on tarvittaessa käytettävissä muissa Pohjois-Kymenlaakson kunnissa.

Hanke oli mukana yhteistyössä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kanssa suunnittelemassa perhepäivähoidonohjaajille suunnattuja ammatillisia erikoistumisopintoja. Opintokokonaisuuden suunnitteluryhmään kuuluivat Paapu-hankkeesta kehittämissuunnittelija Tiina Kirvesniemi, Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta Koulutus- ja työelämäpalveluiden yksikön koulutuspäällikkö Riitta Peni, Kouvolan kaupungin kehittämissuunnittelija Johanna Paronen ja Valkealan kunnan perhepäivähoidon ohjaaja Päivi Teräväinen. Suunnitteluryhmä kokoontui eri kokoonpanoissa vuoden 2007 aikana kahdeksan kertaa. Ryhmän suunnittelutyön tuloksena syntyivät Perhepäivähoidon ohjauksen ja varhaiskasvatuksen pedagogisen johtamisosaamisen erikoistumisopinnot, jotka suunniteltiin alkamaan tammikuussa 2008. Valitettavasti tällä kertaa opintoihin ei ilmoittanut vaadittavaa määrää opiskelijoita, joten ne eivät toteutuneet, mutta jatkossa hyvät suunnitelmat voivat toimia lähtökohtana uusille opintokokonaisuuksille.

Yhteistyötä tehtiin myös Kymenlaakson kesäyliopiston ja Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Kouvolan yksikön kanssa. Kehittämissuunnittelija välitti tietoa niille Socomin varhaiskasvatushankkeiden raportoimista alueen varhaiskasvatushenkilöstölle suunnatuista koulutustarvekartoituksista koulutuksen suunnittelua varten. Hanke on osallistunut alueen koulutusorganisaatioiden varhaiskasvatuskoulutusten suunnitteluun.

4.4 STM, Etelä-Suomen lääninhallitus ja Stakes

Paapu-hankkeen kehittämissuunnittelija oli mukana Etelä-Suomen lääninhallituksen ja Etelä-Suomen läänin alueella toimivien sosiaalialan osaamiskeskusten varhaiskasvatuksen kehittäjien yhteistyökokouksissa, joissa kuultiin puolin ja toisin varhaiskasvatuksen ajankohtaisista asioista sekä suunniteltiin yhteistyössä järjestettyjä koulutustilaisuuksia esim.

varhaiskasvatussuunnitelmista.. Lisäksi yhteistyössä järjestettiin oppilashuollon työkokous Kouvolassa 21.9.2006, jolloin teemoina olivat mm. lastensuojelulain uudistus, varhainen tuki koulussa ja osallistava oppilashuolto.

Paapu-hankkeen kehittämissuunnittelija Tiina Kirvesniemi osallistui Etelä-Suomen lääninhallituksen Turvallinen lapsuus-hankkeen asiantuntijaryhmän toimintaan. Hankkeen tuotoksena ilmestyi 2007 Turvallinen lapsuus- käsikirja, jossa esiteltiin Kouvolan seudun päiväkotimalleja perheväkivallan ehkäisytyöhön. Tiina Kirvesniemi ja Johanna Auranen kirjoittivat julkaisuun puheenvuoron ”Seudullisella yhteistyöllä kohti turvallista lapsuutta”.

Voske-verkoston vuosittaisista tapaamisista yksi on sellainen, johon osallistuvat sosiaali- ja terveysministeriön ja Stakesin varhaiskasvatuksen vastuhenkilöt. Tällöin on mahdollista heiltä saada ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen kehittämiseen ja lainsäädäntöön liittyvistä asioista sekä välittää heille tietoa omalla alueella tehtävästä kehittämistyöstä ja myös teemoista, jotka varhaiskasvatuksen kentällä puhuttavat.

4.5 Muut verkostot ja yhteistyökumppanit

Hankkeen kehittämissuunnittelija osallistui Kymenlaakson arviointitutkijoiden ryhmän toimintaan vv. 2005–2006. Ryhmä toimi hankearviointia tukevana ja kehittävänä toimintana koko Kymenlaakson alueella. Arviointitutkijoiden ryhmän puheenjohtajana toimi professori Raija Väisänen Kuopion yliopistosta. Lisäksi kehittämissuunnittelija on osallistunut Kymiset-ryhmään, joka Kymenlaakson alueella toimivien Socomin hankkeiden yhteistyöryhmä. Kymiset-ryhmä muutti nimensä Kymen Kehittäjät – ryhmäksi. Kymen kehittäjien tarkoituksena on toimia Kymenlaaksossa toimivien alueellisten kehittämishankkeiden veto- ja koordinaatiovastuussa olevien henkilöiden vapaamuotoisena yhteenliittymänä, joka tukee kehittämistyötä ja toimii jäsentensä yhteisöllisenä voimavaraistajana.

5. Kehittämistoiminta Paapu-hankkeessa

5.1 Projektiryhmän toiminta

Paapun projektiryhmä toimi aktiivisesti koko hankeajan. Projektiryhmän kokoontumisten teemoina olivat varhaisen puuttumisen ja havainnoinnin toimintakäytännöt ja – mallit hankekunnissa, moniammatillinen yhteistyö, työn rajaaminen sekä työnjako eri nivelvaiheissa. Teemoja käsiteltiin ryhmätyömenetelmien, tutustumiskäynnin sekä vapaan keskustelun ja kokemusten vaihdon kautta. Projektiryhmän jäsen oli tärkeä linkki tiedotuksessa kuntiin päin. Yhteensä ryhmä kokoontui 19 kertaa. Kokoontumisten teemoina olivat muun muassa perhetyö hankekunnissa, yhteistyö lastenneuvolan kanssa, perhepäivähoito ja mallinnukset. Keskimäärin kokouksissa oli läsnä 6 projektiryhmän jäsentä. Liitteenä 1 on koonti projektiryhmän kokoontumisista.

5.2 Varhaisen tuen mallinnukset

Projektiryhmän vuoden 2007 kokousten sisältöinä olivat mallinnusten laatiminen. Mallinnusten kautta tarkasteltiin varhaisen havainnoinnin ja varhaisen puuttumisen tematiikkaa eri yhteistyötahojen kanssa varhaiskasvatuksen ja päivähoidon näkökulmasta. Mallinnuksia tehtiin varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan yhteistyöstä, erityispäivähoidon toiminnasta varhaisessa puuttumisessa sekä yhteistyöstä lastensuojelun ja perhetyön kanssa. Mallinnukset löytyvät Socomin

kotisivulta http://www.socom.fi/hankkeet/h_tyoprosessit.html. Projektiryhmä kokoontui vuoden 2007 aikana mallinnuksen merkeissä kuusi kertaa

Mallinnukset tehtiin vuoden 2007 aikana ennen kuin tuli tietoon Pohjois-Kymenlaakson kuntien yhteen liittyminen. Mallinnusten jatkokäyttöä ajatellen tilanne oli haastava. Paapun mallinnusten lähtökohtana oli varhaisen tuen ja moniammatillisen yhteistyön laaja-alainen tarkastelu ilman kunnan palvelurakenteiden kokonaisuuteen liittyvän muutostyön taakkaa. Ne ovat olleet projektiryhmässä käytävän keskustelun pohjana ja työkaluna, jota käytettiin kokonaisuuden konkretisoinnissa, jolloin on epätodennäköistä, että ne voitaisiin siirtää suoraan mallintamaan uuden kunnan varhaista tukea ja moniammatillista yhteistyötä.

5.3 Foorumit

Projektiryhmän toimintaa laajennettiin vuoden 2007 aikana niin, että järjestettiin foorumeita, joihin olivat tervetulleita projektiryhmän jäsenten lisäksi muuta varhaiskasvatuksen henkilöstöä tarkoituksena jakaa kokemuksia ja ajatuksia sekä keskustella yhteisistä tärkeistä asioista. Foorumin rakenne muodostui seuraavasti: aluksi oli noin tunnin mittainen alustus asiantuntijan esityksenä, jonka jälkeen osallistujat jaettiin pienempiin ryhmiin keskustelemaan teemaan liittyvistä asioista. Seuraavissa taulukoissa on yhteenveto foorumeista, niiden teemoista, alustajista ja osallistujien lukumäärästä kunnittain.

Taulukko 1 Foorumien koonti

Päivämäärä ja paikka	Teema	Osallistujien lukumäärä
22.3.2007 klo 12.30–15.30 Kouvola-talo	Oman työn arviointi. Alustajana Tiina Kirvesniemi	13
7.3.2007 klo 12.30–15.30 Kasarmiravintolan kabinetti	Reflektiivinen ammattikäytäntö. Alustajana Merja Sylgren	7
26.9.2007 klo 12.30–15.30 Kuusankoskitalo, Hirvelä-sali	Lapsen paras – peruspedagogiikasta erityiseen tukeen. Alustajana Kirsi Leinonen	22
7.11.2007 klo 12.30–15.30 Kasarmiravintolan luentosali 204	Varhainen puuttuminen kasvatus- ja perheneuvolan näkökulmasta. Alustajana Maija Rauhala	15
16.2.2008 klo 9-15 Valkealan lukio	Perhepäivähoito Alustajana Sanna Parrila	131
		Yhteensä 188

5.4 Koulutukset

Paapu-hanke järjesti useita koulutuksia Pohjois-Kymenlaakson varhaiskasvatushenkilöstölle. Yhdessä EPM-hankkeen kanssa järjestettiin kasvatuskumppanuuskoulutuksen alueen varhaiskasvatushenkilöstölle 12.12.2005. KM Kirsi Alila piti kaksi luentojaksoa, joissa hän tarkasteli kasvatuskumppanuuden käsitettä sekä teoreettisesti että arkityön menetelmien näkökulmasta.

Paapu-hanke järjesti yhdessä EPM-hankkeen kanssa myös Varhaisen tuen kehittämispäivä -valikot käyttöön -koulutustapahtuman alueen varhaiskasvatushenkilöstölle 16.3.2006 Kouvolassa. KT Liisa Heinämäki tutustutti kuulijoita varhaisen tuen ajatteluun ja ”Varhaisen tuen kehittämisvalikon” käyttöön. Koulutuksen sisältöinä olivat varhaisen tuen lähtökohdat, lapsen tuen tarve ja sen arviointi sekä varhaisen tuen kehittämisvalikko. Toisessa, edellisen kanssa lähes samansisältöisessä Valikot käyttöön- varhaisen tuen kehittämispäivässä 29.3.2007 KM Leena Halttunen tutustutti koulutuspäivään osallistujat varhaisen tuen ajatteluun ja ”Varhaisen tuen kehittämisvalikkoon” työtapana.

Hankkeessa selvitettiin Pohjois-Kymenlaakson varhaiskasvatuksen johtajilta henkilöstönsä ”Huolen puheeksi ottaminen” -koulutettujen ja – kouluttajien määrää. Itissä ja Jaalassa oli koko varhaiskasvatushenkilöstö saanut Hupu-koulutuksen. Selvityksen mukaan Pohjois-Kymenlaakson varhaiskasvatuksen henkilöstöstä löytyi 12 Hupu-kouluttajia. Lisäksi selvitettiin Hupu-koulutettujen määrää sekä koulutuksen tarvetta ammattiryhmittäin. Hupu-koulutusta vaille oli 410 varhaiskasvattajaa. Tarve jakautui kaikkien ammattiryhmien kesken. Selvityksessä kysyttiin kuntien toiveita Paapu-hankkeelle koulutuksen levittämisen suhteen. Suurin osa vastaajista toivoi kuntien kouluttajien aktivointia, koulutusryhmien koontia ja koulutuksen ostamista ulkopuoliselta koulutusorganisaatiolta. Lisäksi toivottiin kouluttajien yhteisiä tapaamisia esimerkiksi työnohjauksellisissa vertaisryhmissä. Selvityksen pohjalta Paapu-hanke osti ”Huolen puheeksi ottaminen”- koulutusta Kymenlaakson ammattikorkeakoululta, joka järjesti yhteensä kahdeksan koulutusta Kouvolassa, Kuusankoskella ja Anjalankoskella. Koulutuksen kokonaismäärä on taulukossa 2.

Paapu-hankkeen alkuvaiheessa syksyllä 2005 toteutettiin varhaiskasvatushenkilöstön koulustarvekartoitus, jossa kysyttiin myös vastaajien halukkuutta toimia kouluttajina tai

luennoitsijana. Kartoituksen kautta kootun asiantuntijaverkoston toimintaa haluttiin aktivoida keväällä 2007, jolloin tehtiin asiantuntijaverkostokysely kaikissa Kaakkois-Suomen kunnissa, mukaan lukien Paapu-kunnat. Kyselyssä varmennettiin vielä esimiehen valtuutus asiantuntijalle toimia kouluttajana tai luennoitsijana. Asiantuntijaverkosto haluttiin päivittää niin, että poistettiin ne asiantuntijat, jotka eivät olleet enää verkoston käytettävissä tai olivat tulleet toisiin ajatuksiin asiantuntijuuden jakamisen suhteen. Lisäksi uusien asiantuntijoiden oli mahdollista liittyä verkostoon. Asiantuntijaverkostoon sitoutuneille henkilöille järjestettiin yhden päivän luentomuotoinen koulutus. Asiantuntijuuden jakamisen-koulutuspäivä pidettiin 6.9.2007 Kouvolassa ja kouluttajana oli Tarja Mykrä Educa-Instituutista. Toisen kerran asiantuntijaverkoston jäsenet tapasivat Lappeenrannassa 6.2.2008, jolloin Tarja Mykrä syvensi osallistujien tietämystä koulutustilaisuuden järjestämisestä. Asiantuntijaverkoston kasvatuskumppanuus- ja vavu-kouluttajat tapasivat Elimäellä 10.6.2008, jolloin mm. kuultiin kokemuksia toteutuneista kasvatuskumppanuus-koulutuksista.

Paapu- lapsen parhaaksi- hankkeen yhtenä tavoitteena on perinteisen yhteistyön muuttaminen kasvatuskumppanuudeksi. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan alueelle omia kasvatuskumppanuus-kouluttajia. Kasvatuskumppanuus- koulutusmallissa kasvatuskumppanuuskouluttaja-koulutus antaa valmiuden kahdeksan päivää kestäväen kasvatuskumppanuus-peruskurssin toteuttamiseen yhdessä kouluttajaparin kanssa. Kouluttajakoulutuksessa käydään läpi peruskurssin sisältöjä ja harjoitellaan kouluttamisen pedagogiikkaa. Kouluttajakoulutuksen kesto on kuusi päivää. Paapu-lapsen parhaaksi- hanke osti Sosiaalitaidon ”Avaimia päivähoiton arkeen”-hankkeen järjestämästä Kasvatuskumppanuuskouluttaja-koulutuksesta kaksi opiskelupaikkaa. Marjo Nakari Elimäeltä ja Päivi Teräväinen Valkealasta osallistuivat Paapun kustantamana Järvenpäässä järjestettyyn kasvatuskumppanuuskouluttaja-koulutukseen. He sitoutuivat virkatyönään toteuttamaan Elimäen ja Valkealan varhaiskasvatushenkilöstölle suunnatun kasvatuskumppanuus-peruskoulutuksen keväällä 2008. Marraskuussa 2007 käynnistyi Socomin ja Stakesin yhteistyönä kasvatuskumppanuuskouluttaja-koulutus Lappeenrannassa. Pohjois-Kymenlaakson alueelta Lappeenrannan koulutukseen osallistuu kolme osallistujaa. Alueella on viisi kasvatuskumppanuuskouluttajaa, jotka voivat peruskoulutusta jatkossa levittää.

Taulukko 2 Paapu-hankkeessa toteutuneet koulutukset

Koulutus	Kouluttaja	Aika	Osallistujamäärä
Kasvatuskumppanuus	Kirsi Alila	12.12.2005	200
Kehittämisympäristö	Liisa Heinämäki	16.3.2006	102
Kehittämisympäristö	Leena Halttunen	29.3.2007	35
Asiantuntijuuden jakaminen	Tarja Mykrä	6.9.2007	12
Huolen puheeksi ottaminen	Mirja Herttua-Ruuskanen, Riitta Peni, Raija Untolahti	Aika 2007–2008	206
Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus	Marja Kaskela, Marjatta Kekkonen	2007	2
Asiantuntijaverkoston suunnittelupäivä	Tarja Mykrä	6.2.2008	3
Kasvatuskumppanuus-peruskoulutus	Päivi Teräväinen, Marjo Nakari	2008	12
			Yhteensä 572

5.5 Perhepäivähoitajien osaamiskartoitus

Paapu-hankkeessa aloitettiin vuonna 2006 alueen perhepäivähoitajille suunnatun osaamiskartoitusvälineen suunnittelu. Lähtökohtana osaamiskartoituksessa on hankkeen tavoitteen kannalta keskeiset osa-alueet, jotka ovat

- varhaisen havainnoinnin osaaminen ja varhaisen tuen järjestäminen
- kasvatustietoisuus, kasvatuskumppanuus ja yhteistyötaidot
- oman työn arviointi ja kehittäminen

Näin osaamisalueita arvioitiin osaamistasojen 1-5 välillä. Osaamistasot jakautuivat seuraavasti: 1=noviisitaso, 2=edistynyt aloittelija, 3=osaava suorittaja, 4=taitava suorittaja ja 5=experti.

Perhepäivähoitajan osaamiskartoituksen suunnittelutyötä tehtiin vuoden 2006 ajan yhdessä alueen perhepäivähoidon ohjaajien kanssa. 23.1.2007 alueen ohjaajien kokouksessa tehtiin lopulliset linjaukset kartoituksen tekemiseen ja sovittiin yhdessä aikataulusta. Kartoituskaavakkeen luonnos

oli keväällä ohjaajilla kommentoitavana. Osaamiskartoitus toteutettiin syksyllä 2007 siten, että se lähetettiin ohjeistuksineen elokuun alkupuolella kuntiin, ja aikaa kartoituksen tekemiseen oli reilut 10 viikkoa. Vastauksia tuli 130, joten saatiin melko kattava kuva perhepäivähoitajan osaamisesta kartoitetuilla osaamisalueilla. Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajien osaaminen kartoituksen osa-alueilla oli vahvaa. Kartoituksen raportti ”Ammattini on mitä parhain” löytyy Socomin sivuilta www.socom.fi.

Osaamiskartoituskaavake täytettiin kunnissa hieman eri tavoin. Osassa kunnista tiimityöskentely oli vahvasti omaksuttu toimintatavaksi perhepäivähoidossa, jolloin osaamiskartoituksen tekeminen tiimeittäin puolusti paikkaansa. Osassa kunnista puolestaan kartoitukseen vastasi perhepäivähoitaja yksin. Yhdessä kunnista haluttiin liittää kartoitukseen ohjaajan kotikäynti. Yleisenä tavoitteena oli se, että perhepäivähoitajat tutustuivat kartoitukseen etukäteen joko yksin tai tiimeittäin ja täyttivät kartoituskaavaketta oman näkemyksensä mukaan. Sen jälkeen osaamiskartoitus käytiin läpi yhdessä ohjaajan kanssa, jolloin käydyssä keskustelussa pitäisi muodostua yhteinen käsitys siitä, mikä on kyseessä olevan perhepäivähoitajan tai tiimin osaamisen taso kulloisellakin osaamisalueella.

5.6 Perhepäivähoitajien kehittämissuunnitelma

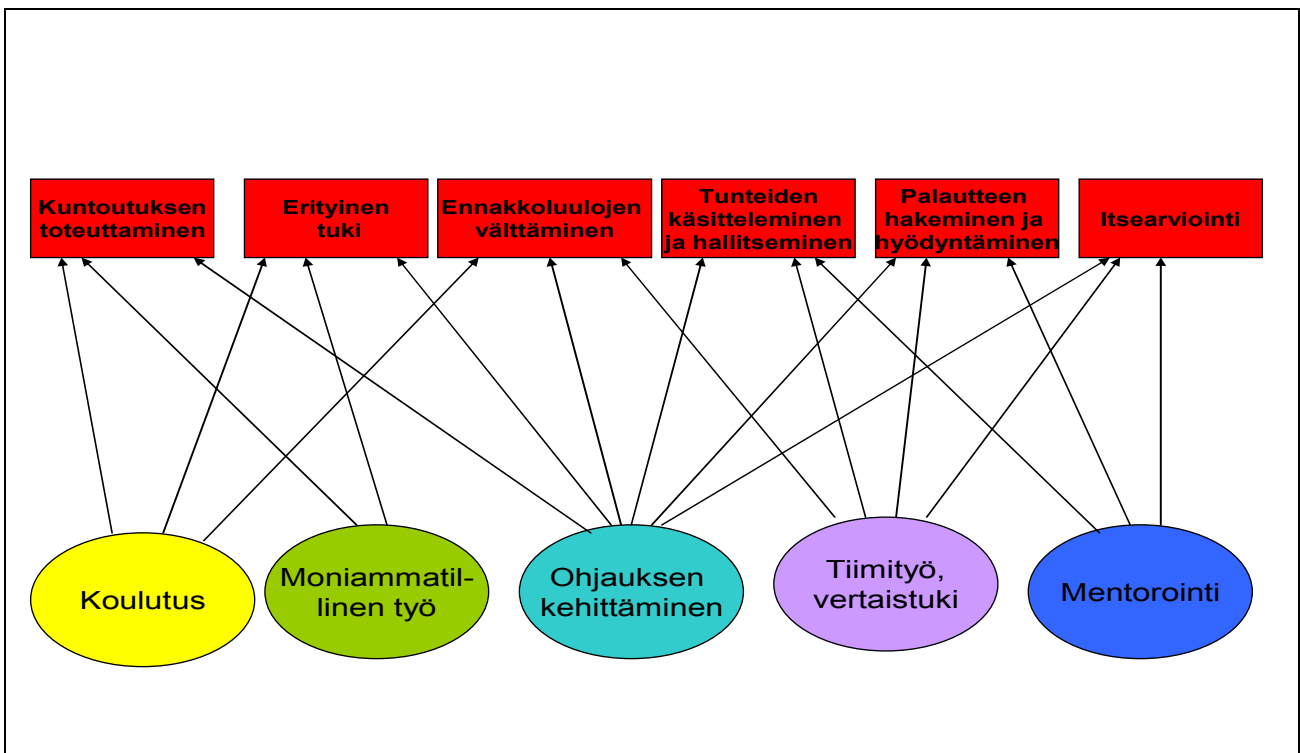
Kokonaisuutena katsottuna Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajien osaaminen kartoituksen osa-alueilla oli hyvää. Toisaalta voidaan olla tyytyväisiä nykyiseen osaamisen tasoon, mutta toisaalta pitää katsoa eteenpäin ja kehittää varsinkin heikoimmiksi arvioituja alueita. Eteenpäin katsoessa voidaan yrittää ennakoida tulevia haasteita, jotta osaaminen kohtaa lasten ja perheiden taholta tulevat haasteet.

Osaamiskartoituksen pohjalta esiin nousevat seuraavat kehittämisen alueet:

1. Lapsen kuntoutuksen toteuttaminen lapselle laaditun suunnitelman mukaisesti, kuntoutuksen seuranta ja arviointi
2. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen hoito, kasvatusta ja opetus
3. Ennakkoluulojen ja stereotyyppien välttäminen
4. Tunteiden käsitteleminen ja hallitseminen vuorovaikutustilanteissa sekä vuorovaikutustaidot
5. Palautteen hakeminen ja hyödyntäminen
6. Itsearviointi

Useiden esiin nousseiden kehitettävien osa-alueiden kehittämisvälineinä voidaan käyttää ohjausta, tiimityötä, mentorointia ja vertaisarviointia. Nyt, kun uutta Kouvolaan ollaan luomassa, näiden kehittämisvälineiden tai työtapojen sisällöllinen rikastuminen on oletettavaa: usean kunnan hyvät käytännöt näiden käytössä yhdistetään, on varmaa, että kokemus ja osaaminen lisääntyvät.

Kehitettäessä yleisesti mainittuja kuutta osaamisaluetta tai yleisesti perhepäivähoitoa, on hyvä muistaa jo olemassa oleva osaaminen. Ulkopuolisen kouluttajan voimin voidaan lisätä tietoa asioista, mutta käytännön toimintaan ulottuva tietämyksen lisääntyminen ja työtapojen muutos on prosessi, jossa tarvitaan ohjaajan suunnitelmallista ja systemaattista toimintaa. Työssä kehittymistä ja oppimista voidaan ulkoisin keinoin, esimerkiksi rakenteiden luomisen avulla tukea, mutta oppimisen kannalta on keskeistä yhteisöllisyyden huomioiminen myös oppimisessa. Yhteisesti asioita jaettaessa ja pohdittaessa tietoa, tietämystä ja kokemusta on aina enemmän kuin yhden ihmisen kyseessä ollessa.

Kuvio 1. Kehittämissuunnitelman yhteenveto.

Kehittämissuunnitelman yhteenvedossa on esitetty ehdotukset niistä toimenpiteistä, joita kartoituksessa esiin nousseiden alueiden kehittämisessä voidaan käyttää. Koulutuksen,

moniammatillisen yhteistyön, ohjauksen kehittämisen, tiimityön ja vertaistuen kautta kehitystyötä voidaan viedä eteenpäin monella alueella, mutta toimenpide-ehdotukseen on valittu joitakin linjoja.

6. Muu hankkeen aikainen toiminta

Pohjois-Kymenlaakson varhaiskasvatushenkilöstön koulutustarvekartoitus toteutettiin syksyllä 2005. Sen avulla kerättiin tietoa henkilöstön osaamisesta ja tarpeista koulutuksen suhteen. Jokainen päivähoiton henkilöstöön kuuluva täytti kartoituksen, jonka yhteenvetoa käytetään paitsi koulutussuunnittelussa myös asiantuntijaverkoston kokoamisessa. Kunnat saivat myös omaan käyttöönsä oman henkilöstönsä tulokset kartoituksesta. Kysely toimitettiin henkilöstölle päivähoiton esimiehen kautta. Kyselyyn vastasi 511 varhaiskasvatuksen työntekijää Pohjois-Kymenlaaksossa. Näin ollen kartoituksen vastausprosentti oli n. 70 %, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä.

Paapu oli osaltaan Socomin hankkeena neuvottelemassa alueelleen Stakesin järjestämän kasvatuskumppanuuskouluttaja-koulutuksen ja näin vahvisti kaakkoissuomalaisen varhaiskasvatuksen kehittämistä. Pohjois-Kymenlaaksosta osallistui kolme kuntien varhaiskasvatuksen työntekijää Lappeenrannassa järjestettyyn kouluttaja-koulutukseen. Lisäksi tarjottiin alueen oppilaitoksille mahdollisuutta osallistua koulutukseen, joka jatkossa antaa sosionomi- tai lähihoitajaopiskelijoille jo opiskeluvaiheessa hyvät valmiudet kasvatuskumppanuuden osaamisen kehittämiseen.

Kaakkois-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämisen hankkeissa oli tavoitteina asiantuntijuuden ja erityisosaamisen jakamisen ja levittämisen vahvistaminen. Paapu – lapsen parhaaksi – hankkeessa tavoitteena oli eri kunnista löytyvän erityisosaamisen käyttöönottoon koko Pohjois-Kymenlaakson alueella. Asiantuntijaverkoston kautta luotiin uutta tapaa vahvistaa alueellista asiantuntijuutta varhaiskasvatuksessa. Tämä asiantuntijuus muodostui paitsi muodollisen koulutuksen ja suoritettujen tutkintojen myös pitkän työkokemuksen kautta. Hiljainen tieto nähtiin arvokkaana osana asiantuntijuutta. Varhaiskasvatuksen asiantuntijaverkoston luominen aloitettiin Kaakkois-Suomen varhaiskasvatuksen hankkeissa 2004–2006 toteutetulla henkilöstölle suunnatulla koulutustarvekartoituksella, jossa kysyttiin myös vastaajien halukkuutta jakaa omaa asiantuntemustaan. Kartoituksessa saatu tieto päivitettiin toukokuussa 2007. Näin muodostui

Kaakkois-Suomen varhaiskasvatuksen asiantuntijaverkosto, jonka toiminnan käynnistymisvaiheessa 2007 pidettiin kaksi koulutuspäivää.

7. Hankkeen aikana syntyneet tuotokset

Seuraavassa hankkeen aikana syntyneet tuotokset on jaoteltu aineellisiin ja aineettomiin tuotoksiin. Aineellisten tuotosten havaitseminen ja listaaminen on melko helppoa, mutta aineettomien tuotosten kohdalla voidaan niiden olemassa oloa ehkäpä aavistella. Esimerkiksi ylikunnalliset tapaamiset ja oman panoksen antaminen yhteiseen kehittämistyöhön ovat olleet voimaannuttavia foorumeihin osallistujille.

Aineelliset tuotokset:

- Pohjois-Kymenlaakson varhaiskasvatushenkilöstön koulutuskartoitusraportti sekä alueen kuntakohtaiset raportit
- ”Ammattini on mitä parhain” Raportti Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajien osaamisesta varhaisessa havainnoinnissa
- Osaamiskartoitusväline
- Perhepäivähoitajien kehittämissuunnitelma
- Opinnäytetyö ”Kasvatuskumppanuus vanhempien näkökulmasta” Ohlsbom Sirpa ja Pohjola Tanja
- Mittari kasvatuskumppanuuden tutkimiseen
- Toteutuneet koulutukset
- Mallinnukset

Aineettomat tuotokset:

- Ylikunnalliset tapaamiset projektiryhmässä ja foorumeissa, jotka mahdollistavat oman näkökulman esille tuomisen ja avartamisen.
- Keskustelut
- Vertaistuki
- Ideat
- Innostuminen
- Asenteet

8. Hankkeen arviointi

Paapu-hankkeen ohjausryhmän kanssa vuonna 2005 tehdystä suunnitteluvaiheen arvioinnista kehittämissuunnittelija Tiina Kirvesniemi kirjoitti artikkelin ”Kaikkien ääni kuuluviin”. Artikkelin julkaistiin Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisussa ”Arviointi- avain työn kehittämiseen”.

Hankkeen arvioinnin suoritti projektikoordinaattori Minna Taipale Socomista. Arviointi kohdistui hankkeen hankesuunnitelmassa esitettyihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin niiden saavuttamiseksi sekä toteutettuun kehittämistyöhön ja koulutuksiin. Arvioinnin keskiössä ovat hankeorganisaatio, syntyneet yhteistyöverkostot sekä aikaan saatujen toimintarakenteiden vaikuttavuus. Arvioinnin lopputuloksena arviointitutkija totesi, että hanke saavutti lähestulkoon kaikki sille asetetut tavoitteet, vaikka toisinkin olisi voinut käydä. Rahoituksen puolittuminen vei pohjan monilta suunnitelmilta. Toisaalta se sai asiaan uskovat tekemään monia asioita mahdolliseksi pelkällä aktiivisuudella ja motivaatiolla. Hankkeen arviointiraportti kokonaisuudessaan löytyy osoitteesta http://www.socom.fi/hankkeet/h_paapu_tietopankki.html .

9. Lopuksi

Paapu-lapsen parhaaksi – hanke on osaltaan ollut kehittämässä Pohjois-Kymenlaakson varhaiskasvatusta. Varmasti Paapussa syntyneet tuotokset, ajatukset ja innostuskin jäävät elämään. Tärkeää on, että varhaiskasvatus nähdään jatkossakin itseisarvoltaan merkittävänä ja kehittämisen arvoisena asiana.

Vuoden 2008 lopulla Anjalankoski, Elimäki, Jaala, Kouvola, Kuusankoski ja Valkeala tekivät päätöksen liittyä yhteen uudeksi Kouvolaksi. Iitti ei ole mukana tässä kuntaliitoksessa. Uudessa Kouvolassa varhaiskasvatuksen hallinto on sivistystoimen alaisuudessa, mikä on tärkeä asia varhaiskasvatuksen pedagogisen funktion kannalta. Paapun tavoitteet varhaisen havainnoinnin ja varhaisen puuttumisen osaamisen parantamisesta, kasvatuskumppanuuden vahvistamisesta ja moniammatillisen työn kehittämisestä yli sektorirajojen voidaan hahmottaa asemoituvan varhaiskasvatuksen kaksoisfunktion sosiaalipalvelulliseen puoleen. Kokonaisuutena varhaiskasvatus kattaa siis kaiken, mitä voidaan odottaa täysipainoiselta palvelulta, joka kohdistuu lapsille ja heidän perheilleen.

PAAPUN PROJEKTIRYHMÄN KOKOUKSET

Kokouspäivä	Paikka	Teema	Menetelmä	Osallistujat
6.10.2005	Vartiotie 5	Järjestäytyminen	Järjestäytyminen	10 ryhmäläistä
11.11.2005	Toimitila Veturi	Perhetyö	Oman kunnan tilanteen kartoitus, ajatusten kenttä	8 ryhmäläistä + sosionomiopiskelija
16.12.2005	Toimitila Veturi	Perhetyö	Vapaata keskustelua	6 ryhmäläistä
10.1.2006	Anjalankosken perhetukikeskus	Perhetyö	Tutustuminen perhetukikeskuksen toimintaan, kokemusten vaihtoa	7 ryhmäläistä
23.2.2006	Toimitila Veturi	Suunnittelu	Verkostokonsultit	7 ryhmäläistä + 2 verkostokonsulttia
7.3.2006	Toimitila Veturi	Lastenneuvola	Oman kunnan tilanteen kartoitus, asiantuntijavieras	5 ryhmäläistä+ asiantuntijavieras M-L Parkkima
6.4.2006	Toimitila Veturi	Lastenneuvola	Kehittämiskysymyksiä parityöskentelyä	6 ryhmäläistä+ 2 sosionomiopiskelijaa
5.5.2006	Toimitila Veturi	Perhepäivähoidon osaamiskartoitus	Kartoitusvälineen esittelyä	8 ryhmäläistä+ sosionomiopiskelija
2.6.2006	Toimitila Veturi	Perhepäivähoito	Varhaisen tuen näkökulma, hyvät käytännöt, Elimäen toimintatapaohjeet	6 ryhmäläistä

29.8.2006	Toimitila Veturi	– kuulumiset kunnista – hankekuulumiset -pph-osaamiskartoitus – hyvät käytännöt	Vapaata keskustelua	7 ryhmäläistä
25.9.2006	Toimitila Veturi	Kehittävän työntutkimuksen teorian esittelyä, Joutsenon Pulpin malli	Teeman esittely ja työstäminen parityöskentelyn avulla	7 ryhmäläistä
1.11.2006	Toimitila Veturi	Kasvatuskumppanuus	Opiskelijat esittelivät tutkimuksensa tuloksia	6 ryhmäläistä + 2 opiskelijaa
4.12.2006	Toimitila Veturi	Lastenneuvola	M-L Parkkima esitteli lastenneuvoloitten työskentelyä	6 ryhmäläistä + asiantuntija
25.1.2007	Toimitila Veturi	Suunnittelu	Ideointia ja suunnittelua mallinnusten ja foorumien järjestämisen suhteen keväälle 2007	7 ryhmäläistä
20.2.2007	Toimitila Veturi	Neuvolan ja päivähoiton yhteistyö, projektiryhmän toiminnan arviointi	Mallinnus	6 ryhmäläistä
4.4.2007	Toimitila Veturi	Eritispäivähoito	Mallinnus	3 ryhmäläistä + 1 opiskelija
28.5.2007	Socomin neuvotteluhuone	Lastensuojelu ja perhetyö	Mallinnus	7 ryhmäläistä
21.8.2007	Socomin neuvotteluhuone	Lastensuojelu ja perhetyö	Mallinnus	5 ryhmäläistä
20.11.2007	Socomin neuvotteluhuone	Lastensuojelu ja perhetyö	Mallinnus	5 ryhmäläistä